

דפים לדוגמה

משרד החינוך
4343 אישור מס'
ג' ניסן תשע"ב אושר בתאריך

חלק ב

חמדת ימים חלק א: חטיבה

חלק ב: תיכון (כולל אפשרות ליחידת מפמ"ד,

בחינת בגרות בע"פ)

בדפים שלפניכם דוגמאות

לשלושה נושאים מתוך חמדת ימים חלק ב:

- מלאכת חורש
- אין בישול אחר בישול
- איסור השמעת קול - שמא יתקן כלי שיר

הגדרת המלאכה

אומרת הגמרא:

תנא: החורש והחופר והחורין, כולן מלאכה אחת הן.

רש"י: דכולהו לרפויי ארעא עבדי

(שכולן להרפיית הקרקע נעשות).

מלאכת חורש כוללת כל פעולה שנועדה להכשרת הקרקע לזריעה או לנטיעה, כפי שנראה בהמשך דברי הגמרא:

אמר רב ששת: היתה לו גבשושית ונטלה (והסירה),

בבית¹ – חייב משום בונה, בשדה – חייב משום חורש.

אמר רבא: היתה לו גומא וטממה (סתם אותה בעפר),

בבית – חייב משום בונה, בשדה – חייב משום חורש.

(מסכת שבת דף עג עמוד ב)

1. כתוב בלשון הגמרא שתי דוגמאות לפעולות של יישור הקרקע.
2. א. השלם את החסר, במחברת או בדף העבודה:
המשווה גומות (מיישר את הקרקע) במקום הראוי לזריעה, חייב משום מלאכת... מכיוון שמכשיר את הקרקע לזריעה.
לעומת זאת, המשווה גומות בבית, חייב משום מלאכת...
ב. בחר את התשובה הנכונה והעתק למחברת, או סמן בדף העבודה.
השינוי במקום המלאכה משנה את אופן המלאכה / תכלית המלאכה.
3. לפניך שתי דוגמאות למלאכות האסורות בשבת. הסבר היטב מדוע הן שייכות למלאכת חורש.
א. סילוק אבנים וקוצים מן השדה. ב. שפיכת מים בקרקע העומדת לזריעה.
הערה: אם הקרקע כבר זרועה, ישנם שני איסורים בשפיכת המים - חורש וזורע.

(משנה ברורה סימן שלו סעיף קטן כו ושער הציון שם)

¹ בעבר לא היו הבתים מרוצפים, ובקרקע הבית היו לפעמים גבשושיות או גומות, והמשווה אותן חייב משום בונה. בפרק זה נלמד על הלכות שעשויות להיות שייכות לבונה או לחורש, בהתאם למקום שבו הן מתבצעות - במקום הראוי לזריעה, או במקום של בנייה. כללנו את כולן כאן, במלאכת חורש, לשם נוחות הלימוד.

גרירת חפצים

פסק השולחן ערוך:

דבר שאין מתכוון – מותר,

והוא שלא יהא פְּסִיק רִישִׁיה.

(כלומר, שלא תיעשה בוודאות מלאכה אחרת האסורה בשבת, אגב מעשהו.)

הַלְּכָךְ (לכן), גורר אדם מְטָה, כסא וספסל... ובלבד שלא יתכוון לעשות חריץ.

(שולחן ערוך סימן שלו סעיף א)

ואולם, כפי שנראה, הדבר תלוי גם בגודלו של החפץ -

כתב המשנה ברורה:

(חפצים) גדולים ביותר – אסור לגרור על הארץ,

דְּפִסִיק רִישִׁיה הוא, דְּבוֹדָאֵי יַעֲשֶׂה חַרִיץ.

(משנה ברורה שם סעיף קטן ד)

"פְּסִיק רִישִׁיה"

ישנו איסור לבצע פעולה מותרת, כאשר בעקבותיה תיגרם באופן ודאי פעולה אסורה. פעולה זו נקראת בפי חז"ל, בלשון תמיהה: "פְּסִיק רִישִׁיה ולא ימות!?", כלומר - חתוך ראשו ולא ימות!! כשם שברור שאם תחתוך את ראשו של בעל חיים, הוא וודאי ימות, כי לא יתכן אחרת, כך ברור שהמלאכה שעליה מדובר תגרום בוודאות לתוצאה האסורה.

אם האדם מרוצה מן הפעולה האסורה שנגרמה מהמעשה שלו, הרי זה "פְּסִיק רִישִׁיה דְּנִיחָא לִיה", והאיסור הוא מן התורה. אם אין הפעולה רצויה לו, או שלא איכפת לו כלל מהתוצאה, הרי זה "פְּסִיק רִישִׁיה דְּלֹא נִיחָא לִיה", והאיסור הוא מדרבנן.

וממשיך המשנה ברורה:

ואפילו מרוצף בקרקע של שיש – אסור לגרור,

דְּגִזְרִינָן מְרוֹצֵף אֲטוּ (משום) אינו מרוצף.

וּמִסְתַּבְּרָא (מסתבר) דאם כל העיר מרוצף... יש להקל בזה.

(משנה ברורה שם סעיף קטן ד, ושער הציון שם סעיף קטן ב)

4. מדוע אסור לגרור דבר כבד על קרקע מרוצפת? בחר את האפשרות הנכונה:
- שמא יבוא לגרור גם על קרקע.
 - שמא יעשו בה גומות.
 - משום דהוי פסיק רישיה.

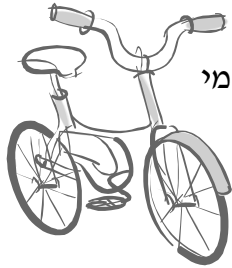
הובלה של עגלת תינוק

מותר להסיע עגלת ילדים בשבת וביום טוב, לא רק בכביש סלול, אלא גם בדרך לא סלולה, אף על פי שנעשים חריצים על הקרקע, ולא רק להסיעה בקו ישר, כי אם גם להפנותה לצדדים מותר.

(שמירת שבת כהלכתה פרק כח סעיף מח [מב], וכן פסק בשו"ת יחיה דעת חלק ב סימן נב)

נסיעה באופניים בשבת

נסיעה באופניים אסורה בשבת. הפוסקים נחלקו מהי הסיבה לכך. יש מי שאומר שהסיבה היא משום עשיית חריץ בקרקע. פוסקים אחרים אסרו את הנסיעה באופניים מטעמים אחרים:

- גזרה שמא יצא מחוץ לתחום.
- משום עובדין דחול (מעשה שאינו מתאים לאווירת שבת).
- גזרה משום תיקון כלי - שמא יתקלקלו האופניים, ויבוא לתקנם בשבת.

(על פי שמירת שבת כהלכתה פרק טז סעיף יח [יז] והערה נו [נב] שם, וילקוט יוסף שבת ה עמוד נו)

לעומת זאת, בתלת אופן לא החמירו בכל אלו. וכן נפסק להלכה:

תלת אופן שצמיגי גלגליו עשויים מגומי מוצק, אין למנוע מהילד לרכב עליו... והוא הדין לגבי גלגליים (קורקינט שאינו חשמלי) או גלגליות (סקטים). ואם יש עליהם פעמון, טוב להסירו מבעוד יום, כדי שלא יבוא לצלצל בו בשבת וביום טוב.

אבל אין לרכב על אופניים רגילים גם אם גלגליהם עשויים מגומי מוצק, ואפילו על אופניים המיועדים לקטנים.

(שמירת שבת כהלכתה שם, וכעין זה בילקוט יוסף שם)

"ומעשה בא לפנינו באדם נכבד בחוץ לארץ, המחלל שבת בפרהסיא, בעוונותינו, ונוסע בכל שבת לבית הכנסת ברכב, וכל המאמצים לשכנעו לחדול מכך לא הועילו. ואדם זה הינו מכבד את התורה, ונמנה עם מחזיקי הישיבות הקדושות, והיה מי שיעץ לו שלכל הפחות ייסע בשבת באופניים ולא ברכב, כדי למעט בחילול שבת, וביקש לדעת אם אכן אפשר להורות כן".

(ילקוט יוסף שבת ה עמודים נח-ס)

הילקוט יוסף שם מעלה את צדדי הספק - האם ראוי להורות לו כן, או שיש חשש שמא יסתמכו על הוראה זו ויבואו לחשוב שמותר לנסוע באופניים בשבת. למסקנה כתב, שאין להורות בזה הוראה קבועה, וכל מקרה ידון לגופו על ידי הפוסק.

טאטוא רצפת הבית

טאטוא קרקע, כגון בחצר הבית, אסור מפני החשש "שמא ישווה גומות" - יישר את פני הקרקע.

מה הדין של טאטוא במקום מרוצף?

השולחן ערוך (בדעה הראשונה שהביא, שהיא דעתו העיקרית להלכה) פסק:
אסור לכבד (לטאטא) הבית אלא אם כן הקרקע מרוצף.

(שולחן ערוך סימן שלו סעיף ב)

כך פוסקים בני ספרד, שמותר לטאטא במקום מרוצף. גם בני אשכנז נוהגים כך בדרך כלל, מלבד במקרה אחד שבו הם מחמירים ואוסרים לטאטא:

דירה מרוצפת... מותר לטאטא...

אסור לטאטא מקום שאינו מרוצף...

ואם רוב הבתים באותו מקום אינם מרוצפים - כמו במחנה אוהלים -

אסור לטאטא את הבית גם כאשר הוא מרוצף.

(שמירת שבת כהלכתה פרק כג סעיפים א, ב)

5. מהו המקרה שבו מחמירים בני אשכנז, ובני ספרד מקלים? רמז - הנימוק להחמיר הוא: "גְּזָרֵינָן מרוצף אֶטוּ (משום) אינו מרוצף" (משנה ברורה שם סעיף קטן ט).

6. הסבר את ההתלבטות שיש בעניין טאטוא חצר מרוצפת, לפי דעתם של פוסקי אשכנז (שמירת שבת כהלכתה פרק כג סעיף ב והערה י שם).

שאלת
אתגר

שטיפת רצפה

פסק השולחן ערוך :

אין סָבִין את הקרקע ולא מדיחים אותו אפילו הוא מרוצף.

(שולחן ערוך סימן שלו סעיף ג)

בשטיפה מחמירים יותר מאשר בטאטוא, ואוסרים אפילו במקום מרוצף וגם כשרוב בתי העיר מרוצפים. מהי סיבת ההבדל בין טאטוא לבין שטיפה?

משום דכיבוד (טאטוא) הוא יותר דבר נחויך מהדחה.

(משנה ברורה שם סעיף קטן יז)

7. הסבר מדוע מקלים יותר בטאטוא לעומת שטיפה.

לאור זאת נלמד על מקרים שבהם התירו את שטיפת הרצפה, במגב בלבד, ללא סמרטוט.

כשיש לכלוך על הרצפה ורוצה לשפוך באותו מקום מעט מים ולהדיחם במגב, כיוון שהוא דבר הכרחי, נראה דְּשָׁרִי (שמותר).

(ילקוט יוסף שבת ה עמוד סה הערה ב, וכעין זה בשמירת שבת כהלכתה פרק כג סעיף ו)

בשעת הדחק כגון בבתי חולים שיש להקפיד במיוחד על הניקיון,

אפשר להקל לשטוף את הרצפה המרוצפת, בתנאי שישתמש לצורך זה רק במגב.

(שמירת שבת כהלכתה פרק כג סעיף ו)

אך בכל מקרה אין להשתמש במטלית -

אין להדיח את הרצפה תוך כדי שימוש בסמרטוט, או במגב העשוי חומר ספוגי,

משום איסור סחיטה.

(אורחות שבת חלק א פרק יח סעיף מו)

8. לסיכום - השלם (כתוב מותר או אסור).

א. טאטוא דירה מרוצפת - לדעת בני ספרד ...

לדעת בני אשכנז: אם רוב הבתים באותו מקום מרוצפים ...

ואם רוב הבתים באותו מקום אינם מרוצפים ...

ב. שטיפת דירה מרוצפת - במקרים רגילים ..., בשעת הדחק ... במגב בלבד, בלי מטלית.

בקבוק המים לא היה סגור בפקק. זו היתה מן הסתם הסיבה לכך, שכאשר אחד הילדים עשה תנועה לא זהירה והפיל אותו, יצאו להם המים בששון ממעייני הישועה והשקו לרוויה את רצפת הבית. אל דאגה, ברוך השם אין סכנת טביעה, ובכל זאת לא נעים להמשיך כך את סעודת השבת.

האומנם אסור לגרוף את המים?

ואם נשפכו מים במקום מרוצף, מותר לגוררם בעזרת מגב.

כיוון שכל כוונתו להסיר את המים ולא להדיח ולנקות את הבית.

(מנוחת אהבה חלק א פרק ב סעיף ה ובהערה שם, וכן פסק בשמירת שבת כהלכתה פרק כג סעיף ז)

משחק בגולות

"תשמע, חביבי, בשביל ליהנות ממשחק טוב בשבת חייבים להתאמץ. את הלקח הזה למדתי בשבת האחרונה, ומעשה שהיה כך היה: ארז ואני רצינו מאוד לשחק בגולות, אך המקום שבו אנחנו משחקים בדרך כלל, היה מוצף במי גשמים. ארז גילה תושייה, וחפר תעלה קטנה, על מנת לאפשר למים להתנקז ולצאת. הצרה היתה, שגם לאחר שהמים יצאו, הקרקע היתה עדיין רטובה, וחששתי ללכלך את בגדי השבת בגלל כמה סיבות: א. אמא, ב. אבא, ג. גם אני מעדיף ללכת בבגדים נקיים..."

לא התעצלנו, הסתובבנו קצת באזור, ולבסוף מצאנו שטח מתאים. קצת טאטוא, והשטח היה ישר ונקי - כאילו הוא מחכה במיוחד עבורנו מששת ימי בראשית. שיחקנו בגולות והיה נהדר. כפי שאמרתי - מעט תושייה ומאמץ, והכל בא על מקומו בשלום".

9. האומנם הכל בא על מקומו בשלום?! ציין שלושה מעשי איסור הקשורים למלאכת חורש, אשר טעו בהם הילדים. תוכל להיעזר בשמירת שבת כהלכתה פרק כג סעיפים ב, יא [י], ובהלכה הבאה.

מותר לשחק בגולות, והוא שישחק בהן בתוך הבית,
ובתנאי שקרקע הבית יהא מרוצף,
אבל מחוץ לבית, גם על פני שטח מרוצף - אסור
(הואיל ואפילו בעיר אין רוב החצרות מרוצפות).

(שמירת שבת כהלכתה פרק טז סעיף ה והערה יח [יז])

10. בחר את המשפט המסביר מדוע אין לשחק בגולות מחוץ לבית, אפילו בחצר מרוצפת.

א. גזרינן אטו טאטוא.

ב. גזרינן אטו קרקע מרוצפת.

ג. גזרינן אטו קרקע שאינה מרוצפת.

העולם הזה דומה לחורף והעולם הבא לקיץ.

אם אדם חורש וזורע בחורף - יש לו מה לקצור בקיץ,

ואם אין אדם חורש וזורע בחורף - אין לו מה לקצור בקיץ.

שנאמר: (משלי פרק כ פסוק ד) "מחורף עצל לא יחרוש", לפיכך - "וְשָׂאֵל בְּקִצִּיר וְאֵין".

(מסכת שמחות דרבי חייא פרק ב הלכה ג)

מתוך מלאכת מבשל :

אין בישול אחר בישול

עד כאן עסקנו בתבשיל שאינו מבושל כלל, או שאינו מבושל כל צורכו. עתה עלינו לדון האם יש איסור לבשל או לחמם מחדש מאכל המבושל כל צורכו.

דין בישול אחר בישול במאכל יבש

אומרת המשנה :

כל שבא בחמין (רש"י: שנתבשל) מערב שבת - שורין אותו בחמין בשבת.

(משנה במסכת שבת דף קמה עמוד ב)

משנה זו היא המקור לדין של "אין בישול אחר בישול". כלומר, מאכל שנתבשל כבר כל צורכו אין בו בשבת איסור בישול. טעם הדבר הוא - "משום שהבישול השני אינו מחדש שינוי בגוף המאכל, שהרי כבר נתבשל" (אורחות שבת חלק א עמוד יא).

"מיחזי כמבשל"

למרות שאין איסור בישול במאכל המבושל כל צורכו, בכל זאת גזרו חז"ל שלא להעמידו על גבי האש עצמה, וכן שלא להכניסו לכלי ראשון אשר עומד על גבי האש - משום ש"נראה כמבשל" (משנה ברורה סימן שיח סעיף קטן צב, ועיין גם בשער הציון שם סעיף קטן מו).

דין בישול אחר בישול במאכל נוזלי

ההיתר להכניס מאכל מבושל לכלי ראשון (שאינו על האש) קיים דווקא במאכל יבש. אבל במאכל נוזלי - הנקרא בהלכה "דבר לח" - לדעת רוב הפוסקים יש בו בישול אחר בישול אם התקרר, ואסור לחממו מחדש.

וכך פוסק השולחן ערוך :

תבשיל שנתבשל כל צרכו - יש בו משום בישול אם נצטנן...

וְהֵי מִלֵּי שֵׁשׁ בּוֹ בִישׁוּל אַחַר בִּישׁוּל (דברים אלו נאמרו) בתבשיל שיש בו מרק.

אבל דבר שנתבשל כבר והוא יבש - מותר לשרותו בחמין בשבת.

(שולחן ערוך סימן שיח סעיף ד)

סיבת ההבדל מוסברת במשנה ברורה:

**בדבר לח, כיון שאזיל (הַלְכָה, נסתלקה) חמימותו –
בְּטֵל מִמֶּנּוּ שֵׁם בִּישׁוּלוֹ הֶרְאִישׁוֹ.**

(שם סעיף קטן כט)

כלומר, בדבר נוזלי - עיקר הבישול הוא עצם חימומו, וכשנצטנן הרי נתבטל הבישול הראשון, ולכן יש איסור בחימומו מחדש. וכן פוסקים בני אשכנז ובני ספרד (שמירת שבת כהלכתה פרק א סעיף ח, ילקוט יוסף שבת ג עמוד רז).

11. נסכם את הדברים - בחר את התשובה הנכונה:

תבשיל יבש שנתבשל לפני השבת ונתקרר - מותר / אסור לחממו בשבת.

תבשיל נוזלי שנתבשל לפני השבת ונתקרר - מותר / אסור לחממו בשבת.

לעומת זאת כתב הרמב"ם:

**דבר שנתבשל קודם השבת או נשרה בחמין מלפני השבת,
אף על פי שעכשיו הוא צונן – מותר לשרותו בחמין בשבת.**

(רמב"ם הלכות שבת פרק כב הלכה ח)

נשים לב, שבניגוד לשולחן ערוך - הרמב"ם אינו מחלק בין דבר לח ליבש. מכאן משמע שדעתו היא, שכל מאכל שנתבשל כל צורכו, אפילו אם הוא תבשיל נוזלי - אין בו איסור בישול גם לאחר שנצטנן, וכן נוהגים חלק מבני תימן.

כאמור, מרבית הפוסקים חולקים על הרמב"ם ומחמירים בדבר לח שנצטנן - שיש בו איסור בישול אחר בישול. לפיכך, כאשר התבשיל התחיל להתקרר, עלינו לברר ממתי הוא מוגדר כ"נצטנן", כך שיש בו איסור בישול.

מהו "תבשיל שנצטנן"

דעת השולחן ערוך

כאשר הדבר הלח הצטנן לשיעור פחות מיד סולדת בו - יש בו משום איסור בישול (שולחן ערוך סימן שיח סעיף ד, ומשנה ברורה שם סעיף קטן כד). כך נוהגים בני ספרד וחלק מבני תימן.

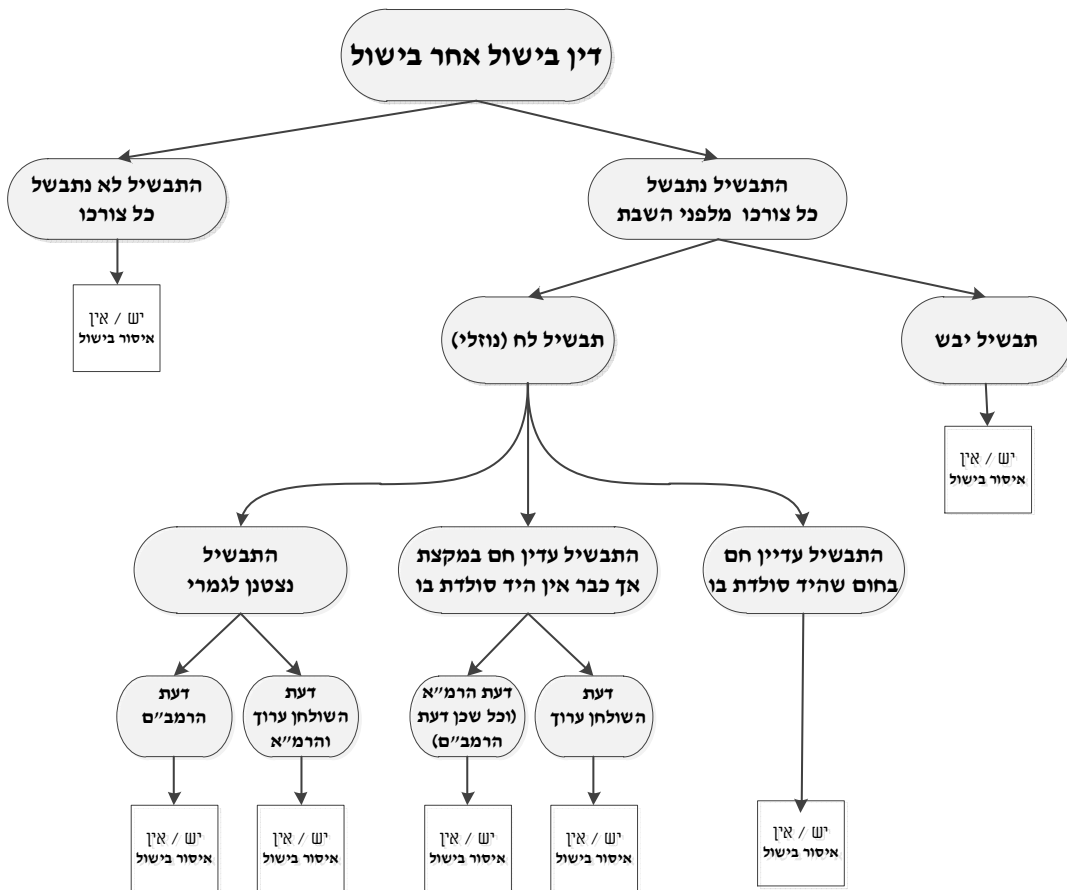
דעת הרמ"א

רק אם הדבר הלח הצטנן לגמרי יש בו איסור בישול, אבל אם חמימותו עדיין ניכרת, אף שהיא פחותה מדרגת חום של יד סולדת בו - אין בו איסור בישול (על פי רמ"א סימן שיח סוף סעיף טו). וכן מנהג בני אשכנז.

12. באיזה מקרה קיימת מחלוקת בין השולחן ערוך והרמ"א אם יש איסור בישול אחר בישול או לא? בחר את האפשרויות הנכונות והשלם את הדרוש.
 מדובר בתבשיל יבש / נוזלי אשר התבשל כל צורכו / לא התבשל כל צורכו ואחר כך התקרר והגיע לדרגת חום ...

13. לפניך תרשים שיעזור לך לזכור את הדינים שלמדנו. אנו עשינו עבורך את עיקר העבודה, ולך נותר רק לבחור את ההלכה הנכונה בכל אחד מן המקרים, ולסמן במחברת או בדף העבודה.

מתוך מלאכת מכה בפטיש :

איסור השמעת קול - שמא יתקן כלי שיר

בהמשך לנושא של תיקון כלי, נלמד עתה על גזרה שגזרו חכמים בעניין המצוי מאוד בחיינו.

כתב הרמב"ם :

המתקן כלי... חייב.

לפיכך, אסור להשמיע קול של שיר בשבת -

בין בכלי שיר, כגון כנורות ונבלים, בין בשאר דברים.

אפילו להכות באצבע על הקרקע, או על הלוח, או אחת כנגד אחת כדרך המשוררים,

או לקשקש את האגוז לתינוק, או לשחק בו בזוג (פעמון) כדי שישתוק,

כל זה וכיוצא בו - אסור, גזרה שמא יתקן כלי שיר.

אין מִסְפָּקִין (מכים ביד על הירך), ולא מִרְקֵדִין, ואין מְטַפְּחִין (מוחאים כפיים) בשבת,

גזרה שמא יתקן כלי שיר. ולספק כלאחר יד - מותר.

(רמב"ם הלכות שבת פרק כג הלכות ד, ה)

14. כתוב בלשון הרמב"ם את הטעם לכל האיסורים שהוזכרו.

15. עיין בסוף דברי הרמב"ם - כיצד הוא פוסק בעניין השמעת קול בשינוי?

השמעת קול שאיננו קול שיר

כתב השולחן ערוך :

השמעת קול בכלי שיר - אסור,

אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה, כשאינו דרך שיר - מותר.

(שולחן ערוך סימן שלח סעיף א)

אם כן, למדנו שאסור להשמיע קול של שיר בשבת, בין בכלי שיר ובין בכל פעולה שהאדם

עושה באחד מאיברי גופו, אך מותר להשמיע קול שאינו בדרך שיר.

16. על פי הבתנה זו כתוב את הדין (מותר או אסור) במקרים הבאים :

(לפי הצורך היעזר בשמירת שבת כהלכתה פרק כח סעיפים מא, מב [לה, לו])

א. השמעת קצב על ידי מחיאות כפיים, או תיפוף בגופו על פי קצב מסוים.

ב. מחיאת כפיים במטרה לעורר ישנים מתרדמתם (לא לפי קצב).

ג. הכאה על השולחן לפי קצב השירה.

ד. הכאה על השולחן כדי להשתיק את הקהל.

ה. דפיקה בדלת כדי שיפתחו לו.

ו. מחיאת כפיים לאחר שמיעת נאום וכדומה.

כלים המיועדים להשמעת קול

האם מותר להשתמש בכלים המיועדים להשמעת קול, כדי להשמיע בהם קול שאיננו קול של שיר?

יש אוסרים להשמיע אפילו קול שאינו של שיר בכלי שמויחד להשמעת קול, ויש מתירים. ולכתחילה נכון להחמיר בזה, אבל במקום צורך יש להקל.

(מנוחת אהבה חלק ג פרק כד סעיף כד. ובספר "לוית חן" לגאון הרב עובדיה יוסף פסק להקל לבני

ספרד מעיקר הדין - מאחר שהשולחן ערוך לא כתב זאת, אף שהביא דעה זו בספרו "בית יוסף").

17. באיזו מן הפעולות שלפניך עסקה ההלכה שלמדנו כאן -

א. תיפוף של קצב בעזרת שתי כפיות.

ב. השמעת ציפצוף אחד, ולא שיר, בחלילית, כדי לסמן לילדים להיכנס הביתה.

18. מהי ההלכה בכל אחד מן הסעיפים שבשאלה הקודמת?

נראה מספר דוגמאות להלכה זו.

בכלים המיועדים להשמעת קול, אסור להשמיע כל קול שהוא, אף שלא בדרך שיר. וכלים אלה מוקצה הם כדין כלי שמלאכתו לאיסור, ואסורים הם בטלטול. ולכן אסור להשתמש בשבת וביום טוב במשדוקית, פעמונים לסוגיהם, וכל כיוצא באלו. וכל אלה מוקצה הם ואסורים בטלטול.

(שמירת שבת כהלכתה פרק כח סעיף לט [לד])

אסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת,

אף על פי שאינו מכוון לשיר,

מכל מקום, הואיל והכלי מיוחד לכך - אסור.

(רמ"א סימן שלח סעיף א)

דלת אשר עם פתיחתה מצלצל פעמון - צריך לנתק ממנה את הפעמון מבעוד יום. ואם שכח ולא נתקו וצריך להיכנס לביתו, מותר לפתוח את הדלת בשבת, אם אמנם הפעמון אינו מופעל על ידי חשמל.

(שמירת שבת כהלכתה פרק כג סעיף נו [מח]. טעם ההיתר בשעת הדחק מוסבר במשנה ברורה סימן

שלח סעיף קטן ו - משום שמכוון לפתיחת הדלת ולא להשמעת קול.)

כאשר מדובר בפעמון שאיננו חשמלי, בני ספרד מקלים בכך בשעת הצורך. ובשעת דחק גדולה, כגון שאינו יכול להיכנס לביתו בלילה לישון, גם בני אשכנז יכולים להקל בכך (על פי ביאור הלכה סימן שלח דיבור המתחיל "הואיל").

שאלת העשרה

19. בעניין תליית פעמונים על עצי חיים של ספר תורה - יש אוסרים ויש מתירים.² חשוב על סברה להקל בכך אף לדעת מי שמחמיר בכלי העשוי להשמעת קול (היעזר במשנה ברורה סימן שלח סעיף קטן ו, או בשמירת שבת כהלכתה פרק כח סעיף מה [לט]).

² ויש המשתמשים בפעמונים בלא ענבלים, שאינם משמיעים קול, ומיועדים לקישוט בלבד.